

Календарно – обрядові пісні

Автор презентації: Пасошнікова І. Г.
Вчитель музичного мистецтва
ЗОШ №18, м Маріуполя.

ПАЛІТРА ЖАНРІВ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ

Обрядові пісні	Календарно-обрядові <i>Колядки, щедрівки; веснянки, гаївки; купальські, жнивварські тощо</i>
	Родинно-обрядові <i>Весільні, родильні, поховальні (голосіння)</i>
Необрядова лірика	Родинно-побутові пісні <i>Дитячі, колискові, пісні про родинне життя</i>
	Пісні про кохання
Пісенна епіка	Історичні пісні, думи, балади
Соціально- побутові пісні	Козацькі, чумацькі, кріпацькі, бурлацькі, наймитські та заробітчанські, рекрутські та солдатські
Жартівливі і танцювальні пісні	Коломийки, частівки і т.п.

До одного з найдавніших видів народної творчості відносять **календарно-обрядові пісні**. Обряди ведуть свій початок з глибокої давнини. До наших днів збереглися лише деякі з них. Календарний ритуал – це невід’ємна частина народного святкування. **Народні свята пов’язані насамперед із господарською діяльністю та приурочені до пори року**. Вважалося, якщо обрядові дії не супроводжуватимуться піснею, то не буде досягнуто бажаного результату.

Коляда

Коляда - сонце-немовля, в слов'янській міфології втілення новорічного циклу. Колись Коляду сприймали не як ряджених.

Коляда був божеством, причому одним з впливових. Коляду кликали, зазивали. Коляду

присвячували передноворічні дні, в його честь влаштовувалися ігрища, зчиняє згодом на Святках. Останній патріарший заборону на поклоніння Коляді було видано 24 грудня 1684г. Вважають, що Коляда зізнавався слов'янами за божество веселощів, тому-то його і закликали, кликали в новорічні свята веселі ватаги молоді.

Діти в цей день колядували і збирали частування

Колядки

Різдвяні новорічні свята були пов'язані із зимовим сонцестоянням. Одним із найважливіших днів календаря, який відокремлював один річний життєвий цикл від іншого. Починався цикл свят колядуванням, святковими обходами будинків, співом колядок, пісень, у яких славилися господарі будинку та містилися побажання багатства, урожаю, достатку. Колядки виконувалися дітьми чи молоддю, які несли на жердині зірку. Зірка символізувала Віфлієм, яка з'явилася на Небосвіті у момент народження Ісуса Христа.

Господарі обдаровували колядників, якщо вони скупилися, то колядуючі співали веселі, бешкетні колядки з жартівливими погрозами.

Календарно – обрядова творчість

Масляна — стародавнє слов'янське свято з численними звичаями, що через століття дійшло до наших днів. Зазначається протягом тижня перед Великим постом, це **межа зими та весни**. На Русі масляна відзначалася як радісне свято. При слові "масляна" в пам'яті постають картини веселих зимових днів, наповнених гамом і шумом, передзвоном дзвіночків, які прикрашали ошатні трійки. Сяюч і на сонці купола церков, що горять, як жар, мідні самовари, гуляння, балагани і чинні чаювання під святковим вогником лампадки біля образів

Невід'ємний атрибут масляної млинці, смачні, круглі, рум'яні гарячі, вони символізують сонце. Масляну в народі завжди любили. Щодня масляна мала свою назву **Понеділок – Зустріч; вівторок – Заграші; середовище - Ласун; четвер – Розгул; п'ятниця – Тещини вечірні; субота - Золовкіни посиденьки; Неділя – Прощений день.**

У Прощену неділю усі просили одне в одного прощення, молодята обдаровували подарунками батьків. **Завершувалась галаслива Масляна спалюванням опудала, що є символом довгої зими, якій прийшов кінець.**

Календарно – обрядова творчість

Веснянки (також заклички весняні, з.-українського огулки, гаївки, гаїлки, ягільки, галогівки, лаголійки, рогульки, риндзівки) — обрядові пісні супроводжують східнослов'янський обряд **кликання (гукання) весни**

Звали весну
забравшись на
пагорби і дахи,
закликали весну і
розлучалися з
зимою.

Щоб викликати приліт птахів, а значить і початок весни, треба було їх приліт зобразити. І так, одного з березневих днів з тіста пекли жайворонків чи куликів, цих птахів давали дітям, які клали їх на високі місця, або прив'язували на нитках, або підкидали в повітря., при цьому діти співали веснянки

Трійця

Літній цикл. **Русальні пісні** виконуються під час **Зелених свят на початку або в середині травня**, у час найбільшого замаювання землі квітами й травами (Трійця).

Звичай вносити до хати зілля на Трійцю означає запросити русалок, бо вони живуть у травах і квітах. Це був своєрідний обряд вшанування їх, як своїх прародичів. У перший день Трійці русалок «виводять із села».

Дівчата у полі готують обід - поминальну тризну, завітчують себе вінками і співають.

Русальні пісні:

«У ржі на межі», «Ой біжить, біжить мала дівчина», «Проведу я русалочки до бору» та ін.

Календарно – обрядова творчість

День Івана Купали – належить до найдавніших слов'янських язичницьких свят. Звичай святкувати Купалу в ніч із 6 на 7 липня дійшов до наших днів (відповідно, з 23 на 24 червня за старим стилем) **Це день літнього сонцевороту. Найдовші дні, найкоротші ночі: повне торжество світла, життя землі.** Святковими були всі дні літнього сонцестояння — русальний тиждень перед Купалою — сонцеворотом — **зелені святки**. Про походження слова "Купало" існують різні версії. Одні вважають, що воно походить від слова купати, купання, оскільки саме з цього дня починається купання у відкритих водах. Інші фахівці виводять слово "Купало" від купи. Мається на увазі Купало та Купальниця. Деякі приваблюють і слово купа (купа хмизу, що розпалюється).

Вода та вогонь — це початок світу. Омовіння були священними практично в усіх народів світу. Земля в червні отримує найбільший приплив життєвої сили сонця — Ярили, наповнюючись його життєдайною, зятою потужністю — «з зелених свят не з одного неба — з-під землі тепло йде». **Напередодні Купали** рано-вранці дівчата і молоді жінки йшли в луки і ліси за цілющими травами, випросивши перш благословення у Матері-Сирої-Землі: «Небо-баті та Земля-мати, дозволь мені трави порвати та корінців накопати». При збиранні трав співали спеціальні заклинальні пісні і примовляли: «Від сонця — трава, від землі — коріння, до чого вона придатна, до того й рву».

На Купала

На Івана Купала

Головна особливість купальської ночі – вогнища, що очищають. З настанням сутінок розводять багаття. Здобували Живий Безсмертний Вогонь тертям дерева об дерево. Тільки такий вогонь вважався божественним. Слов'яни-язичники добре знали про особливі властивості вогню та води очищати людську плоть і душу від усякої скверни – наслідків впливу темної, злої, нечистої сили. У вогні купальського вогнища згорають пристріт і псування, купальські води та роси зміцнюють життєвою силою дух і тіло. У купальських вогнищах матері спалювали знятий із хворих дітей одяг, щоб разом із білизною згоряли й самі хвороби. Для захисту від моря та під час епідемій через купальські багаття проганяли навіть свійських тварин.

На Івана Купала

Головна тема купальських пісень — кохання, подружжя, заміжнє життя. Дівчата вибирають наречених, що сподобалися, і, взявшись за руки, парами стрибають через багаття. Хлопець з дівчиною, що не розчепилися під час стрибка, стають звуженими. Ті, хто розчепився, підшуковують собі іншого партнера для стрибка. **На березі річки суджені обмінюються вінками і на задалегідь приготовлених плоти з розпеченим вугіллям пускають вінки по воді.** Кожен намагається простежити якнайдалі шлях свого плотика з вінком майбутнього життя, освяченого Живим Вогнем Купалицы. Знову взявшись за руки, суджені біжать до вогнища і, остаточно скріпивши свій союз стрибком через полум'я, прямують до річки і омиваються в Живій Воді.

Купальські пісні: «Заплету віночок», «Ой вінку, мій вінку», «Купайло, купайло» та .

Календарно – обрядова творчість

Відповідно до етапів та видів праці обрядові пісні осіннього циклу діляться на жниварки (зажинками, жниварні та обжиночні). Зажинки (зажнивні) пісні, що супроводжують ритуальні дієства, пов'язані з початком збирання врожаю. Оскільки в минулому вони виконувались як заклинання, у них збереглися мотиви звернення до сил природи та самого поля:

“Говорила нивка, щоб не хворіла спинка.

Поширеним у цих творах були мотиви прохання про допомогу птахів і сил природи, їхнє заворожування. Зустрічаються змови проти шкідливих рослин або птахів:

"Ти, червоний кукіль,
/ Не родись на полю,
/ народись при воблозі, /
При кінці, при дорозі!

Календарно – обрядова творчість

Жниварні пісні - цикл творів, якими супроводжувалася робота в полі в період жнив. Найбільш поширеними є мотиви описів поля, його велич, процесу жнив та самих женців. У жнивних піснях з'являються образи небесних світил: сонця, місяця, ясних зірок, які супроводжували людей у роботі. Тут молодик з'являється в образі срібного серпа, а зірочки на небі порівнюються з копами у полі - "скільки на небі зірок - стільки у полі копичок". **Жнеці** такими піснями підбадьорювали один одного, коли день наближався до завершення, співали про найближчий час відпочинку, смачної вечері, часто звучать нарікання на важку непосильну працю без відпочинку. Іноді женці співом дорікають сонцю за те, що їх палить, або просять вітер їх освіжити.

Календарно – обрядова творчість

Ожиночні пісні пов'язані із завершенням жнив, роботи на полі. Обжинки були часом радощів за виконані роботи, подяки за врожай. Багато пісень зберегли елементи описів обрядів плетіння вінка з колосків. В окрему групу пісень можна виділити твори, якими супроводжувався **обряд ритуального випікання короваю з нового зерна**. Із закінченням жнив молодь співали пісні про кохання, про швидке весілля (традиційно відбувалося восени після завершення польових робіт).

Сімейно – обрядові пісні

Сімейно-обрядові пісні супроводжували знаменні події в житті людини (народження, весілля, похорон тощо) і відображали особистісні стосунки між членами сім'ї, громади. До жанрів цієї музичної творчості відносять **весільні пісні, плачі, голосіння.**

